

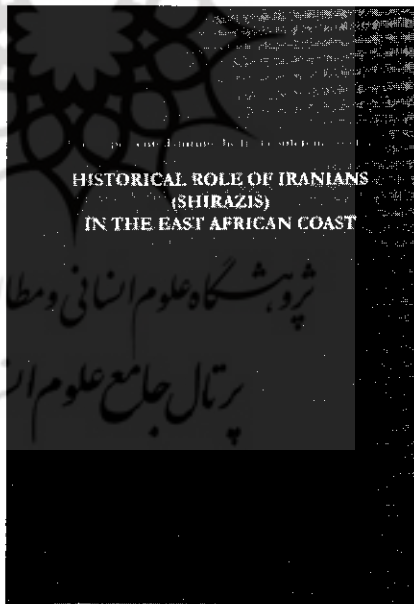
معرفی و بررسی کتاب

مجموعه مقالات کنفرانس «نقش تاریخی ایرانیان (شیرازی‌ها) در سواحل شرق آفریقا»

○ امیربهرام عرب احمدی

اولین کنفرانس بررسی روابط فرهنگی تمدنی بین ایرانیان با اقوام و ملل شرق آفریقا بهمن ماه سال گذشته با همکاری مشترک رابرتی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کنیا و موزه ملی کنیا در نایروبی برگزار گردید. در این سمینار که اساتیدی از دانشگاه‌های ایران، کنیا و تانزانیا حضور داشتند نقش تاریخی ایرانیان، خصوصاً شیرازی‌های مهاجر به شرق آفریقا مورد بحث و بررسی قرار گرفت و اندیشمندان از زوایای مختلف دیدگاه‌های خود را در خصوص حضور دیرینه ایرانیان، در کشورهای مختلف این منطقه همچون کنیا، تانزانیا، جزیره زنگبار، موزامبیک، کومور و... بیان نمودند. گزارش این گردهمایی در شماره چهارم سال چهارم کتاب ماه تاریخ و جغرافیا درج شده است. با این حال باتوجه به انتشار کتاب مجموعه مقالات همایش مزبور به همت رابرتی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در نایروبی مقالات مشروح در کنفرانس «نقش تاریخی ایرانیان (شیرازی‌ها) در سواحل شرق آفریقا» با شرح و تفصیل بیشتری مورد بررسی قرار می‌گیرند.

در این گردهمایی که در ۱۱ و ۱۲ بهمن ماه سال گذشته (۱۳۷۹) در نایروبی برگزار گردید، آقای سراج‌زاده، سفیر جمهوری اسلامی ایران در کنیا، آقای احمد درگاهی، رابرتی فرهنگی وقت جمهوری اسلامی ایران در کنیا، دکتر عبدالرسول خیراندیش، استاد تاریخ دانشگاه شیراز و سردبیر ماهنامه کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، دکتر لهسایی‌زاده، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز، آقای امیربهرام عرب احمدی، دانشجوی دکتری تاریخ دانشگاه شهید بهشتی و نویسنده و محقق امور شرق آفریقا، دکتر جرج ابونگو (George Abungu)، مدیر موزه ملی کنیا، پرفسور عبدالشریف (Abdul Sheriff)، مشاور موزه زنگبار، دکتر وی. جی. سیمیو (V.G. Simiyu)، استاد تاریخ دانشگاه نایروبی، دکتر ا.جی. گیبه (A.G. Gibbe)، استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی مرکز خدمات آموزشی دارالسلام، غزال حارث سواله (Ghazzal Harith Swaleh)، کارشناس موزه لامو (کنیا)، پروفیسور کیتولا کینگی (Kitula Kingei)، دکتر پل موسانو (Paul Musau)، دکتر کلارا مومانی (Clara Monanyi)، خانم مریم کی اوسوره (Miraim K. Osore)، خانم پامه لام. وای انگوکی (Mathooko Mbatho)، خانم ماسو کومباثا (Pamela M.Y. Ngogi)

تقریباً اکثر اساتید دانشگاه‌های کنیا و تانزانیا از این ایرانیان به نیکی یاد کرده و آنان را عامل رشد و توسعه فرهنگی اجتماعی کشورهای شمال و شرق آفریقا در طی قرن‌های دهم تا پانزدهم میلادی دانستند

جمعی از شرکت کنندگان و سخنرانان در سمینار نقش تاریخی ایرانیان (شیرازی ها) در سواحل شرقی آفریقا - نایروبی - هتل پان آفریک ۱۴ بهمن ۱۳۷۹ اساتید دانشگاههای شیراز، کنیا تا و نایروبی

مزبور در سال ۲۰۰۱ میلادی که ازسوی سازمان ملل متحد نیز به عنوان سال گفتگوی تمدنها شناخته شده است آن را گام مهمی درشناسایی جلوه‌های مشترک فرهنگی، تمدنی و تاریخی بین ایران و کشورهای شرق آفریقا خوانده و با اشاره به روابط خوب کنونی دوکشور کنیا و ایران ازدانشمندان و اندیشمندان شرکت کننده در گردهمایی خواسته است با تأکید بر تاریخ حضور ایرانیان درمنطقه شرق آفریقا موجبات تحکیم هرچه بیشتر روابط دو کشور ایران و کنیا، بویژه در بخش‌های فرهنگی و اجتماعی را فراهم آورند.

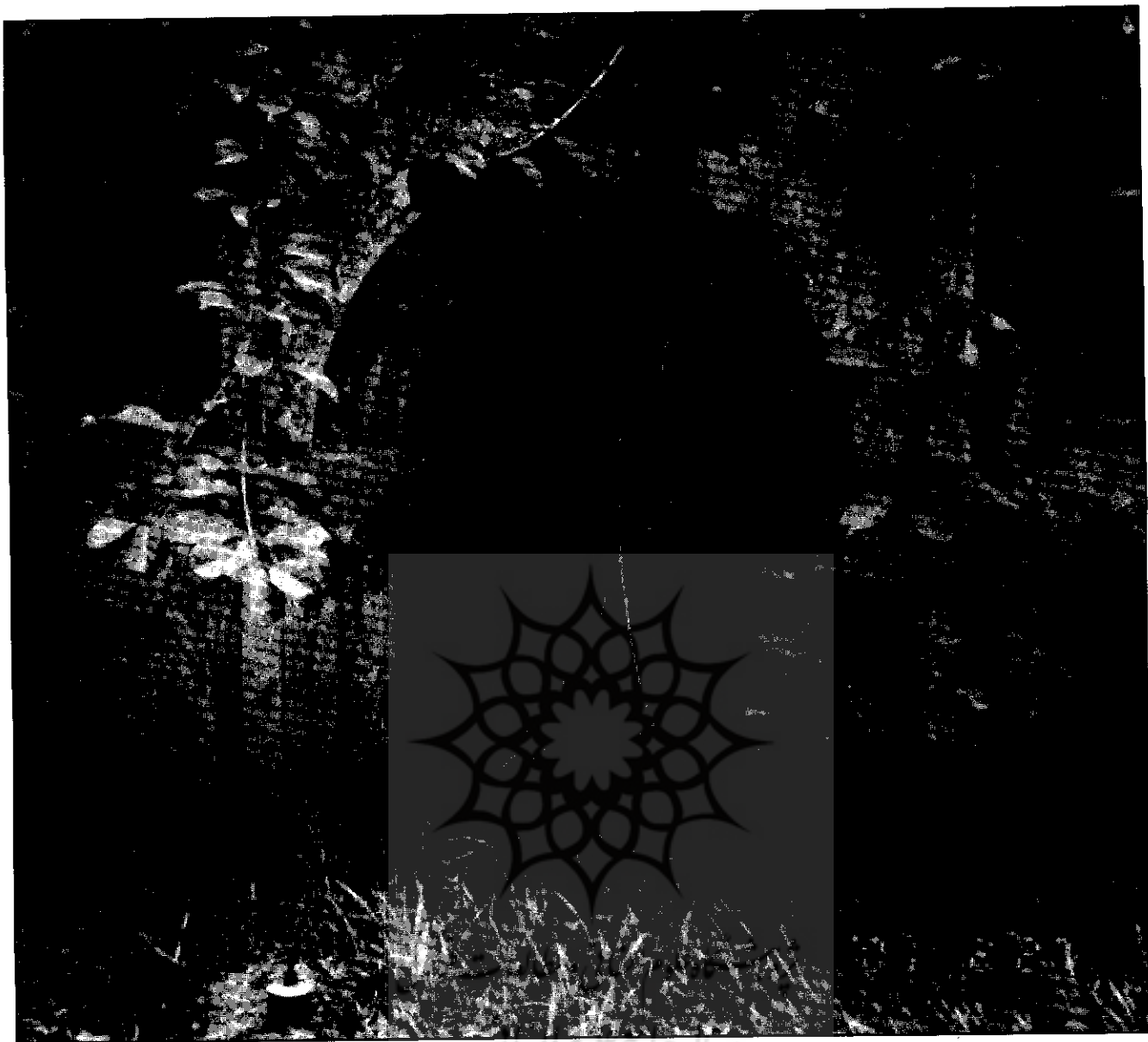
سخنرانی دکتر جرج ایونگو، مدیر موزه ملی کنیا از دیگر بخش‌های کتاب مجموعه مقالات گردهمایی مزبور است. مدیر موزه ملی کنیا ضمن ابراز خوشحالی از برگزاری این همایش، به نقش این مرکز دربرپا ساختن گردهمایی «نقش تاریخی ایرانیان در سواحل شرق آفریقا» اشاره نموده و یکی از اهداف اصلی موزه ملی کنیا را تلاش درانتقال فرهنگ و آداب و رسوم کشورهای مختلف جهان دانسته است. دکتر ایونگو برپایه چنین کنفرانس‌هایی را در راستای همکاری‌های جنوب خوانده، خواهان همکاری مراکز فرهنگی کشورهای جهان سوم در توسعه روابط فرهنگی تمدنی فیما بین، بویژه کشورهای متمدن آسیایی همچون ایران با آفریقا گردیده است.

مقاله دکتر عبدالرسول خیراندیش، استاد تاریخ دانشگاه شیراز باعنوان «روابط تجاری بین بندر سیراف و شرق آفریقا و نقش آن در توسعه دولت پادشاهی زنج» نیز بخشی از کتاب مجموعه مقالات شیرازی‌ها را به خود اختصاص داده است. وی با اشاره به مهاجرت شیرازی‌ها در قرن دهم میلادی به شرق آفریقا به نقش بندر سیراف (بندر طاهری امروز) در رهسپار شدن این ایرانیان و سایر سفرهای دریایی آن روزگار پرداخته است. دکتر خیراندیش با بهره‌گیری از کتب جغرافیایی قدیمی فارسی و عربی همچون اشکال العالم، حدود العالم، المسالک و الممالک و عجایب‌الهند، ارتباط ایرانیان

و خانم موزون سیوندو (Mudhune Siundu)، اعضای هیئت علمی دانشکده ادبیات سواحلی و زبانهای آفریقایی دانشگاه کنیا تا، پروفیسور سیمیو وانڈیبا (Simiyu Wandibba)، استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی انستیتو مطالعات آفریقایی دانشگاه نایروبی و عبدا... علی امبوانا (Abdullah Ali Mbwana)، کارشناس موزه گدی (Gedi Museum) مالیندی (کنیا) هریک نقطه نظرات خاص خود را در ارتباط با نقش آفرینی ایرانیان در فرهنگ و آداب و رسوم مردم شرق آفریقا بیان نمودند و با ارائه مقالات خویش گوشه‌ای از زوایای تاریخ حضور شیرازی‌ها در این منطقه را مورد بحث قرار داده و نتایج شکوهمند اقامت آنان را در شرق آفریقا ترسیم نمودند.

بخش اول کتاب مجموعه مقالات مزبور به سخنرانی سفیر جمهوری اسلامی ایران در کنیا اختصاص یافته است. آقای سیداحمد سراج زاده در نطق افتتاحیه خود ضمن تشکر از دست‌اندرکاران گردهمایی مزبور، به نظریه گفت‌وگوی تمدن‌های ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران اشاره کرده و در ادامه با یادآور شدن نقش شعرا و ادبای بزرگ ایران زمین همچون حافظ و سعدی در ادبیات جهان و یادآوری پیشینه هجرت‌های بزرگ در تاریخ ایران و اسلام، مهاجرت شیرازی‌ها به مناطق مختلف آسیا و آفریقا، نیز جایگاه ایرانی‌ها را در انتقال فرهنگ جهانی بسیار مهم و قابل اهمیت شمرده است. وی در خاتمه با برشمردن سفرهای دور و دراز شیرازی‌های مهاجر به مناطق مختلف جهان اعم از آسیا و آفریقا و اهمیت آنها بویژه در عرصه فرهنگ و آداب و رسوم ملل شرق آفریقا خواهان توجه هرچه بیشتر به این بخش از تاریخ ایران در قاره آفریقا گردیده است.

سخنرانی آقای کاتانا انگالا (Katana Ngala)، وزیر کشور کنیا در مراسم افتتاحیه نیز از بخش‌های جالب توجه مندرج در این کتاب است. وزیر کشور کنیا با ابراز خوشحالی از برگزاری همایش

محراب مسجد متعلق به شیرازی‌ها واقع
در روستای «شیراز» در هفتاد کیلومتری
جنوب مومباسا - شرق آفریقا

باسواحل شرق آفریقا را حتی پیش از مهاجرت شیرازی‌ها به منطقه و توصیفات آنها از ناحیه زنج (زنگبار فعلی و مناطق اطراف آن) بر شمرده است. وی سپس روابط تجاری بین ایرانیان بویژه مردمان جنوب کشور با اقوام آفریقایی را از طریق بندر سیراف توضیح داده و در ادامه به مناسبات بازرگانی شیرازی‌ها و نحوه حکومت آنها بر منطقه تحت نفوذ خود پرداخته و با اشاره به جایگزین شدن بنادر کیش و هرمز در روابط بازرگانی دولت شیرازی‌ها با ایران افول تدریجی این پادشاهی و قدرت گرفتن دولت‌های فاطمی، ایوبی و مملوک‌ها را در مصر و شمال آفریقا بررسی نموده است.

آقای امیربهرام عرب احمدی، دانشجوی دکتری تاریخ دانشگاه شهید بهشتی نیز در مقاله خود «مهاجرت شیرازی‌ها به آفریقا، آغاز یک عصر جدید در شرق آفریقا» مهاجرت شیرازی‌ها به سواحل و جزایر آفریقایی شرقی و برآیندهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی حاصل از آن را مورد بررسی قرار داده است. وی در ابتدا ضمن بیان مقدمه‌ای در خصوص جایگاه شیرازی‌ها در منطقه، تاریخ ورود آنها به شرق آفریقا از طلوع تا

افول را مرور کرده، دلایل مهاجرت بنیانگذار این سلسله را بطور مشروح توضیح داده است. آقای عرب احمدی سپس نتایج گوناگون حاکمیت این ایرانیان بر شرق آفریقا همچون توسعه دین اسلام و رواج آن در پادشاهی خویش، پیشرفت اقتصادی این منطقه، نفوذ معماری و تقویم ایرانی در سواحل و جزایر آفریقایی شرقی و رواج برخی آداب و رسوم و جشن‌های ایرانی همچون عید نوروز را در این منطقه با ذکر شواهد مستند بررسی نموده است. در ادامه این مقاله برخی آثار باستانی و ابنیه تاریخی برجای مانده از شیرازی‌ها که نمایانگر حضور دیرینه آنها در این منطقه است معرفی شده‌اند و در پایان نیز به وجود اقوام فعلی موسوم به شیرازی‌ها در کشورهای مختلف شرق و جنوب آفریقا و ندلوم حضور ایرانیان در این منطقه دور افتاده جهان از زوال حکومت شیرازی‌ها اشاره شده است.

پرفسور عبدالشریف مشاور مدیر موزه زنگبار در مقاله خود تحت عنوان «تاریخ گرایبی سنت شیرازی در امتداد سواحل شرق آفریقا» با اشاره به کتابی که توسط مورخی پرتغالی

درفون شانزدهم میلادی تألیف شده است نژاد شیرازی را در مناطق ساحلی کشورهای شرق آفریقا مورد بررسی قرار داده است. وی با اشاره به بررسی‌های محققان اروپایی در ارتباط با شیرازی‌ها و تلاش آنها برای کمرنگ ساختن جایگاه این مهاجران ایرانی، چگونگی مهاجرت از سواحل ایران آن روزگار، بویژه از طریق بندر سیراف را بر شمرده است. پرفسور عبدالشریف با اشاره به تاریخ درخشان بندر سیراف در قرون اولیه اسلامی خط سیر شیرازیان مهاجر از ایران به شرق آفریقا و اقامت در مناطق مختلف این منطقه همچون سومالی، کنیا، تانزانیا، کومور، موزامبیک را پی گرفته و با بررسی نژاد فعلی موسوم به شیرازی در خطه ساحلی شرق آفریقا و در حاشیه اقیانوس هند، به موج تبلیغات غربی‌ها علیه آنان پرداخته است. پرفسور عبدالشریف با روشن ساختن ماهیت وجودی شیرازی‌ها از طریق شهرهای مکشوفه آنان و مشخص نمودن تلاش دانشمندان اروپایی و آمریکایی برای عرب جلوه دادن آنها، با ارائه شواهد مسلم نحوه استقرار آنها در جزایر و مناطق ساحلی شرق آفریقا را ترسیم نموده است. مشاور موزه ملی زنگبار همچنین به طور مشروح به بررسی زبان سواحلی و تأثیرپذیری این زبان از عربی و فارسی پرداخته و از شواهد مسلمی نیز بهره جسته است. آقای عبدالشریف در پایان با اشاره به نفوذ آداب و رسوم مختلف ایرانیان در زنگبار، جایگاه ایرانیان شیرازی‌الاصول مهاجر به شرق آفریقا را بسیار مهم و بالارزش تلقی نموده و این مهاجرت را یکی از وقایع منحصر به فرد در تاریخ آفریقا دانسته است. بخش دیگری از کتاب مجموعه مقالات کنفرانس شیرازی‌ها به مقاله پرفسور سیمو، استاد تاریخ دانشگاه نایروبی با عنوان «چشم اندازی تاریخی بر روابط ایران و شرق آفریقا» اختصاص یافته است. وی با اشاره به روند تاریخی روابط ایرانیان با قاره آفریقا، فتح مصر توسط کمبوجیه را نقطه عطفی بر این روابط خوانده و با اشاره به حاکمیت دهها ساله ایران بر سرزمین قدیمی مصر باستان، این امر را اولین گامها برای توسعه روابط فرهنگی تمدنی بین ایران و ملل آفریقایی دانسته است. پرفسور سیمو حضور مجدد ایرانیان در قاره آفریقا را در دوره پس از ظهور اسلام می‌داند و اگرچه معتقد است در قرن ششم میلادی نیز گروهی از ایرانیان در برخی از مناطق شرق استقرار یافته بودند ولی اوج این امر را که منجر به نتایج درخشانی در تاریخ و فرهنگ شرق آفریقا شد در طی قرن‌های نهم و دهم میلادی باید جستجو کرد. سیمو همچنین با اشاره به نوشته‌های چند تن از مورخان و جغرافی‌دانان قرون اولیه اسلامی و برخی از نویسندگان غربی، به اجتماعات شیرازی‌ها در مناطق ساحلی و جزایر آفریقای شرقی و سیستم حکومتی آنها پرداخته است. پرفسور سیمو در بخش پایانی برخی از آداب و رسوم شیرازیها و رواج این سنت‌ها در بین بومیان را بر شمرده و در انتها نیز نقش آفریقایی‌های موسوم به شیرازی‌الاصول‌ها در جریان حوادث سیاسی زنگبار و استقلال این جزیره از انگلستان را مورد بررسی قرار داده است

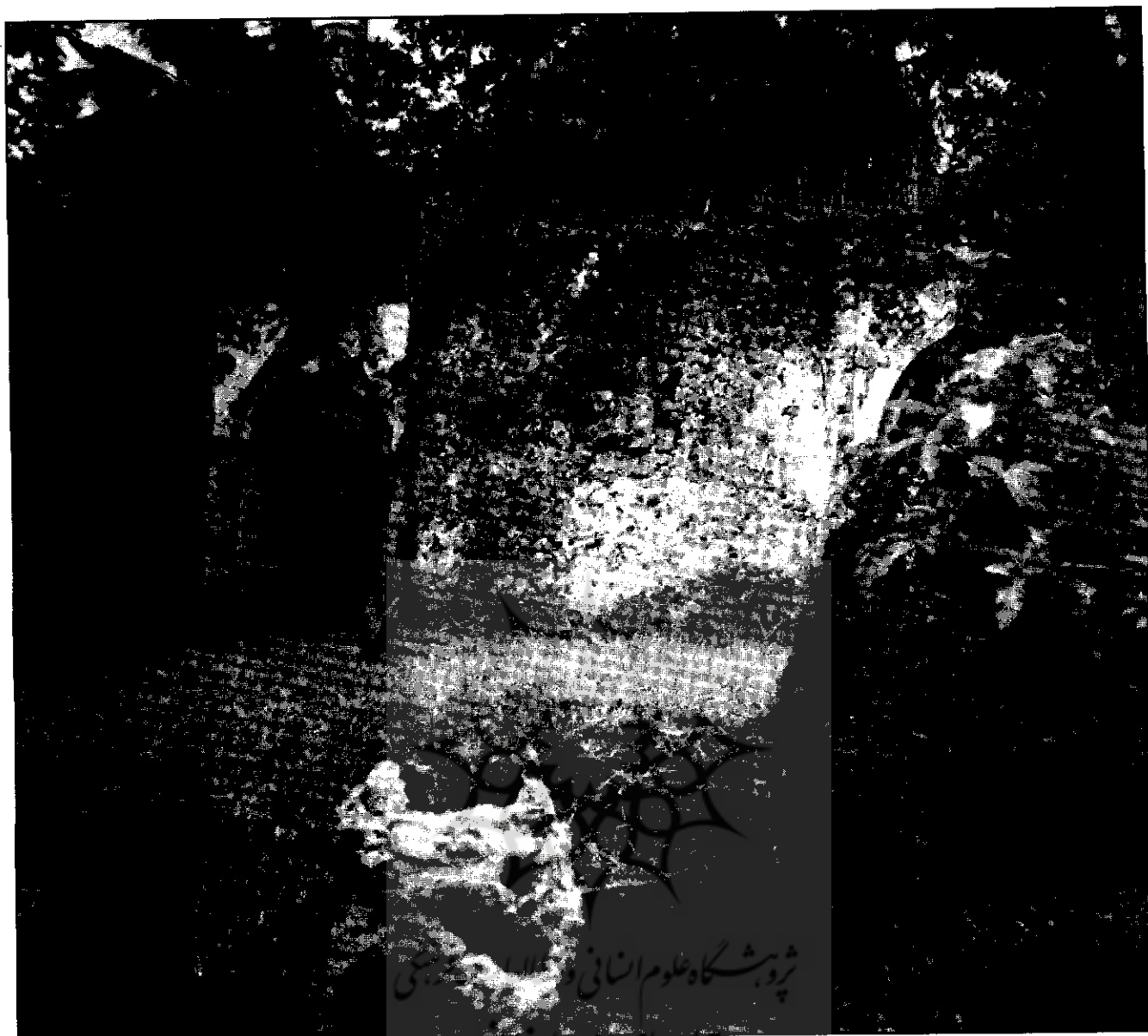
شیراز در مقاله خود تحت عنوان «بررسی تاریخی و اجتماعی مهاجرت از شیراز به شرق آفریقا» مهاجرت شیرازی‌ها به شرق آفریقا را از دیدگاه خاصی مورد بررسی قرار داده است. وی در ابتدا پدیده مهاجرت‌های بین‌المللی را از نقطه نظرات شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است و با توضیح پیرامون اینکه چه عواملی موجب بوجود آمدن پدیده مهاجرت می‌شود، به موضوع مهاجرت شیرازی‌ها به شرق آفریقا پرداخته است. وی سپس با بر شمردن روابط ایران و آفریقا در دوره حاکمیت سلسله‌های هخامنشی و ساسانی به مهاجرت برخی ایرانیان به شرق آفریقا پس از تسخیر ایران توسط اعراب مسلمان پرداخته است. دکتر لهسایی‌زاده در ادامه چگونگی مهاجرت شیرازی‌ها به سواحل شرق آفریقا را بررسی نموده و با توضیح پیرامون اصل و نسب شیرازی‌ها، به‌طور کوتاه و مختصر تاریخ اقامت آنها را در زنگبار و نواحی ساحلی کنیا و تانزانیا بر شمرده است. عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز سپس به حوادث معاصر شرق آفریقا پس از زوال حکومت شیرازی‌ها و حاکمیت اعراب عمانی بر این منطقه پرداخته و با توضیح پیرامون نتایج اجتماعی و فرهنگی اقامت شیرازی‌ها در شرق آفریقا مقاله خود را به پایان رسانده است.

مقاله دکتر گیبه، استاد دانشگاه دارالسلام با عنوان «تأثیر ایرانی‌ها (شیرازی‌ها) بر تانزانیا» از دیگر مقالات مندرج در کتاب مجموعه مقالات همایش شیرازی‌ها است. وی با اشاره به تلاش غربی‌ها برای کمرنگ ساختن نقش ایرانی‌ها و تحریف پادشاهی شیرازی‌ها به عنوان حکومت اعراب مسلمان، اهمیت بررسی جایگاه شیرازی‌ها در مناطق شرق آفریقا را بر شمرده است و در ادامه با ارائه شواهد قطعی و مسلم به حضور اولین گروه از مهاجران شیرازی به زنگبار و سواحل تانزانیای فعلی پرداخته است. دکتر گیبه با توضیح پیرامون برخی کشفیات باستان‌شناسی از جمله سفال‌های مکشوفه در برخی نواحی تانزانیا، خصوصاً کیلوا، حضور ایرانی‌ها در این کشور را مربوط به دوره پیش از اسلام و در حوالی قرن پنجم میلادی دانسته است. وی سپس به بررسی مهاجرت شیرازی‌ها به شرق آفریقا پرداخته و از بیانات ابن بطوطه، سیاح مراکشی که در قرن چهاردهم میلادی از متصرفات پادشاهی شیرازی‌ها دیدن کرده نیز به عنوان شاهدی بر این امر بهره جسته است. استاد دانشگاه دارالسلام سپس تأثیرات مثبت ایرانیان بر منطقه، همچون توسعه دین اسلام، استحکام شهرهای ساحلی به‌ویژه کیلوا، بوجود آمدن زبان سواحلی و استحکام ساختار بنیادی آن، تأثیر ادبیات و اشعار شعری بزرگ ایرانی همچون حافظ و عمر خیام بر اشعار سواحلی زبان و نقش آنان در توسعه سیاسی اجتماعی شرق آفریقا را بر شمرده است. دکتر گیبه شیرازیان را عامل وحدت‌بخشی قبایل نواحی شرق آفریقا دانسته و برخی اصطلاحات همچون شاه (sheha) و وزیر (waziri) را که هنوز در زبان سواحلی رواج دارد به عنوان نمونه‌ای از سلسله مراتب حکومتی قبایل تانزانیا که یادگاری از عهد حاکمیت شیرازیان است یادآور گشته است. وی در پایان نقش انجمن شیرازی‌ها

دکتر گیبه، استاد دانشگاه دارالسلام در مقاله خود با اشاره به تلاش غربی‌ها برای کمرنگ ساختن نقش ایرانی‌ها و تحریف پادشاهی شیرازی‌ها به عنوان حکومت اعراب مسلمان، اهمیت بررسی جایگاه شیرازی‌ها در مناطق شرق آفریقا را بر شمرده است و در ادامه با ارائه شواهد قطعی و مسلم به حضور اولین گروه از مهاجران شیرازی به زنگبار و سواحل تانزانیای فعلی پرداخته است

دکتر گیبه تأثیرات مثبت ایرانیان بر منطقه همچون توسعه دین اسلام، استحکام شهرهای ساحلی و به‌ویژه کیلوا، به وجود آمدن زبان سواحلی و استحکام ساختار بنیادی آن، تأثیر ادبیات و اشعار شعری بزرگ ایرانی همچون حافظ و عمر خیام بر اشعار سواحلی زبان و نقش آنان در توسعه سیاسی اجتماعی شرق آفریقا را بر شمرده است

بقایای مسجد متعلق به شیرازی‌ها -
مومباسا - روستای «شیرازی» -
شرق آفریقا

پروفیسور عبدالشریف در مقاله خود، با اشاره به کتابی که توسط مورخی پرتغالی در قرن شانزدهم میلادی تألیف شده است، نژاد شیرازی را در مناطق ساحلی کشورهای شرق آفریقا مورد بررسی قرار داده است

(shirazi Association) را در استقلال زنگبار و ثبات سیاسی این جزیره مورد بررسی قرار داده است.

«نقش شیرازی‌ها در سواحل شرق آفریقا» تألیف آقای غزال حارث سواره، کارشناس موزه لامو، از دیگر مقالات مندرج در کتاب همایش شیرازی‌ها است. وی در ابتدا به بحث پیرامون زندگی انسانها در برهه‌های مختلف تاریخی پرداخته و با اشاره‌ای کوتاه به طلوع و افول تمدن‌های بشری و دلایل آن، به بررسی روابط بین بومیان مناطق ساحلی کنیا با ایرانیان در دوره پیش از اسلام پرداخته است. آقای سواره سپس با تشریح نحوه ورود شیرازی‌ها به شرق و جنوب آفریقا و تشکیل دولت شهرهای پراکنده از هم - از سومالی در شاخ آفریقا تا موزامبیک در جنوب - نژاد شیرازی را از افسانه‌ها و داستان‌های غیرواقعی پیرامون آن زدوده است. کارشناس موزه لامو سپس با اشاره به نحوه پیدایش زبان سواحیلی و اهمیت فعلی آن در سطح قاره آفریقا لهجه‌های فعلی این زبان را در کشورهای مختلف شرق آفریقا برشمرده و نقش شیرازیان مهاجر را در غنای این زبان یادآور شده است. وی در

بخش پایانی، حضور شیرازی‌ها در این منطقه و تأسیس پادشاهی شیرازی‌ها که مدت چند قرن به طول انجامید را از عوامل اصلی رشد و توسعه مردمان شرق آفریقا برشمرده است و خصوصیات مشترک فعلی بین ایران و قبایل این منطقه همچون لغات فارسی رایج در زبان سواحیلی، میراث فرهنگی مشترک، اعتقادات، آداب و رسوم و سایر خصیصه‌های فرهنگی اجتماعی موجود را یادگاری از دوره حضور شیرازی‌ها در شرق آفریقا دانسته است.

پروفیسور کیتولا کینگی و دکتر پل موسانو، اساتید دانشکده زبان سواحیلی و زبانهای آفریقایی دانشگاه کنیا تا مقاله مشترکی تحت عنوان «تأثیر تمدن شیرازی بر زبان سواحیلی» ارائه نمودند. در این مقاله ابتدا اقوام مهاجر به شرق آفریقا از دورترین ایام تا زمان شیرازی‌ها به‌طور گذرا ذکر شده‌اند. سپس شیرازی‌ها و چگونگی استقرار آنها در سواحل شرقی آفریقا مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این دو زبان‌شناس سپس چگونگی آمیختگی نژادی شیرازی‌ها با بومیان را برشمرده‌اند. آنها سپس به ذکر لغات و اصطلاحات گوناگون فارسی و عربی

که در حال حاضر توسط سواحیلی زبانان به کار می‌رود پرداخته و اسامی گوناگونی را در ارتباط با موضوعات اقتصادی، تجاری، اداری، معماری، القاب و... به عنوان مثال‌هایی زنده ذکر کرده‌اند. پروفیسور کیتولا و دکتر موسائو در پایان چگونگی ورود این کلمات به زبان سواحیلی را بررسی نموده و بهره‌گیری از این کلمات را با وجود گذشت صدها سال نمایانگر نفوذ ایرانی‌ها بر بومیان منطقه دانسته‌اند.

بخش دیگری از کتاب مجموعه مقالات شیرازی‌ها به مقاله دکتر کلارا مومانی استاد دانشکده زبان سواحیلی و زبان‌های آفریقایی دانشگاه کینیا اختصاص یافته است. وی در مقاله خود «تأثیر ایرانیان بر زبان سواحیلی» در ابتدا به ورود شیرازی‌ها به شرق آفریقا و پراکندگی آنها در جزایر و سواحل این منطقه و بوجود آمدن تمدن شیرازی سواحیلی پرداخته است. در ادامه دکتر مومانی با برشمردن خصوصیات زبان و ادبیات سواحیلی و تأثیر سایر زبان‌ها از جمله عربی و فارسی بر این زبان برخی از لغات فارسی مصطلح در سواحیلی را برشمرده است. وی در پایان وجود اسامی و لغات فارسی و ایرانی را ناشی از رسوخ تمدن شیرازی‌ها بر جان و روح بومیان منطقه دانسته و خواستار بررسی بیشتر تاریخ شیرازی‌ها توسط دانشمندان رشته‌های مختلف علوم انسانی شده است.

مقاله «سهم زبان فارسی در صوت‌شناسی و فرهنگ لغات سواحیلی» نوشته خانمها میریام کی اوسوره و پامه لا موانگوگی اساتید دانشکده زبان سواحیلی و زبانهای آفریقایی دانشگاه کینیا از دیگر مقالات مندرج در کتاب مجموعه مقالات همایش شیرازی‌ها است. این دو استاد در ابتدا با اشاره به تاریخ مهاجرت شیرازی‌ها به شرق آفریقا و نحوه استقرار آنها در مناطق مختلف این منطقه پرداخته و سپس تاریخ پیدایش زبان سواحیلی را مورد بررسی قرار داده‌اند. ساختار زبان سواحیلی و دستور زبان آن از نکات بارز این مقاله است و در ادامه چگونگی ورود لغات فارسی و عربی به این زبان و تأثیر دستور زبان فارسی بر سواحیلی از جمله در حروف باصدا و بی صدا و تأکیدات خاص صداها به تفصیل تشریح شده‌اند. اساتید مزبور در بخش آخر مقاله خود تعداد زیادی از لغات سواحیلی و لغات مشابه آنها در زبان فارسی را به صورت تطبیقی برشمرده و در پایان تشابهات فرهنگی ایران و کشورهای منطقه شرق آفریقا از نقطه نظر زبانی را مورد تأکید قرار داده‌اند.

بخشی از کتاب مجموعه مقالات همایش شیرازی‌ها به مقاله پروفیسور سیمو وانیدیآ، استاد انستیتو مطالعات آفریقایی دانشگاه نایروبی با عنوان «خلیج فارس و سواحل سواحیلی شمالی» اختصاص یافته است. پروفیسور وانیدیآ در ابتدا با توضیحی کوتاه پیرامون نام ایران و وجه تسمیه آن، مختصات جغرافیایی خلیج فارس را ذکر کرده و در ادامه محدوده طبیعی سواحل سواحیلی شمال و شرق آفریقا را بررسی کرده است. وی سپس به تشریح نحوه روابط تجاری مردمان حاشیه جنوبی خلیج فارس و بومیان سواحل شرق آفریقا

پرداخته و با اشاره به برخی منابع و کتب قدیمی نقش دولت زنج را در تحکیم مناسبات این دو بخش جهان توضیح داده است. پروفیسور وانیدیآ در ادامه برخی شواهد و مدارک بدست آمده از طریق کاوش‌های باستان‌شناسی را در اثبات روابط بازرگانی خلیج فارس و سواحل شمالی آفریقا از سواحل تا تانزانیا بررسی نموده و با توضیح پیرامون نقش و نگار مساجد و عمارات باقیمانده در شرق آفریقا و ظروف گوناگون مکشوفه، آنها را به عنوان شواهدی قطعی در وجود ارتباطات نیرومند تجاری بین ایرانیان و اعراب حاشیه شمالی و جنوبی خلیج فارس با شیرازی‌ها و بومیان ساکن در محدوده‌ای از شمال تا شرق و جنوب آفریقا دانسته است.

دیگر مقاله مندرج در کتاب با عنوان «شیرازی‌ها و نقش آنها در پدید آوردن تمدن سواحیلی آسیایی آفریقایی»، نوشته خانمها ماسوکو امبانا و موزون سیوندو، اساتید دانشکده ادبیات سواحیلی و زبان‌های آفریقایی دانشگاه کینیا است. این اساتید با بررسی تمدن درخشان ایران زمین در طول تاریخ، نقش شیرازی‌ها را در مهاجرت به شرق آفریقا و تشکیل پادشاهی شیرازی بسیار برجسته و با اهمیت شمرده و نتایج گوناگون تمدنی فرهنگی حاصل از این مهاجرت سرنوشت ساز همچون پدید آمدن زبان سواحیلی، گسترش اسلام، بوجود آمدن سیستم حکومتی دولت‌شهر، رسوخ معماری ایرانی در شرق آفریقا، توسعه تجارت و بازرگانی و... را برشمرده‌اند. آنها در ادامه با اشاره به وجود دست نوشته‌های فارسی در برخی از ابنیه تاریخی شرق آفریقا و رواج تقویم ایرانی (هجری شمسی) در جزایر این منطقه بوجود آمدن تمدن شیرازی‌ها متشکل از ایرانیان و اقوام آفریقایی را یکی از حوادث بسیار مهم و استثنایی شرق آفریقا دانسته‌اند. در پایان این مقاله برخی اسامی رایج در زبان سواحیلی که از فارسی گرفته شده ذکر گردیده است.

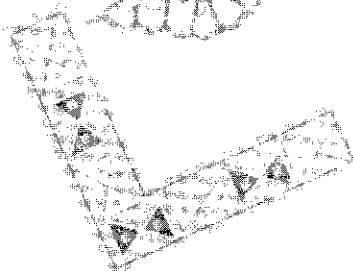
مقاله آقای عبدا... علی امبوانا تحت عنوان «رهسپاری ایرانی‌ها به شرق آفریقا و خدمات فرهنگی آنها» آخرین مقاله از مجموعه مقالات گردهمایی بررسی نقش تاریخی ایرانی‌ها (شیرازی‌ها) در سواحل شرق آفریقا است. وی در مقدمه با اشاره به وضعیت جغرافیایی منطقه و نقش بادهای موسمی در توسعه راه‌های دریایی و حرفه دریانوردی چگونگی ورود شیرازی‌ها به شرق آفریقا را برشمرده و با اشاره به نحوه اقامت آنها در جزایر و سواحل این منطقه تأثیرات فرهنگی این ایرانیان مهاجر بر بومیان منطقه را بطور مشروح مورد بررسی قرار داده است. خدمات شایان توجه فرهنگی شیرازی‌ها در مدت زمان نسبتاً طولانی اقامت آنها در جزایر و سواحل شرق آفریقا از بخش‌های قابل توجه این مقاله است. جالب اینجاست که آقای عبدا... علی در بسیاری موارد از دین اسلام و آیات قرآنی نیز در بیان نقطه نظرات خود سود جسته و رنگ و بویی مذهبی به مقاله خود بخشیده است.

در پایان این کتاب سخنرانی آقای احمد درگاهی، رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کنیا و برگزار کننده همایش مزبور درج شده است. رایزن فرهنگی در ابتدا با تشکر

پروفیسور عبدالشرف با اشاره به تاریخ درخشان بندر سیراف در قرون اولیه اسلامی، خط سیر شیرازیان مهاجر از ایران به شرق آفریقا و اقامت در مناطق مختلف این منطقه، همچون سومالی، کنیا، تانزانیا، کومور، موزامبیک، را پی گرفته و با بررسی نژاد فعلی موسوم به شیرازی در خطه ساحلی شرق آفریقا و در حاشیه اقیانوس هند، به موج تبلیغات غربی‌ها علیه آنان پرداخته است

پروفیسور عبدالشرف با روشن ساختن ماهیت وجودی شیرازی‌ها از طریق شهرهای مکشوفه آنان و مشخص نمودن تلاش دانشمندان اروپایی و آمریکایی برای عرب جلوه دادن آنها، با ارائه شواهد مسلم نحوه استقرار آنها در جزایر و مناطق ساحل شرق آفریقا را ترسیم نموده است

آقای غزال حارث سواله، کارشناس موزه لامو در مقاله خود با تشریح نحوه ورود شیرازی‌ها به شرق و جنوب آفریقا و تشکیل دولت شهرهای پراکنده از هم، از سومالی در شاخ آفریقا تا موازمبیک در جنوب، نژاد شیرازی را از افسانه‌ها و داستان‌های غیرواقعی پیرامون آن زدوده است

دقت مورد تجزیه و تحلیل کارشناسان و متخصصان تاریخ و فرهنگ ایران و شرق آفریقا قرار گرفت و دستاوردهای شکوهمند این دولت تشریح گردید. نقش ارزشمند این ایرانیان در باوروری و شکوفایی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شرق آفریقا، بویژه جزایر و نواحی ساحلی این منطقه و تلاش دانشمندان و مورخان غربی برای کمرنگ جلوه دادن این تمدن عظیم و درخشان از دیگر نکاتی بود که در طی این سمینار بررسی گردید. تقریباً اکثر اساتید دانشگاه‌های کنیا و تانزانیا از این ایرانیان به نیکی یاد کرده و آنان را عامل رشد و توسعه فرهنگی اجتماعی کشورهای شمال و شرق آفریقا در طی قرن‌های دهم تا پانزدهم میلادی دانستند. نفوذ شیرازیها در بین اقوام و قبایل مستقر در این مناطق و وجود آمدن نژادی موسوم به شیرازی از دیگر موضوعات جالب توجه همایش مزبور بود چراکه ایرانیان به سرعت در عمق روح و روان بومیان رسوخ نموده و پادشاهی بزرگی مبتنی برمسالوات، برابری، تفاهم و تشریک مساعی پدید آوردند که در نوع خود بی نظیر است. چرا که در طول تاریخ کمتر دیده شده است که اقوامی بیگانه بتوانند به سرعت با محیط تازه خو گرفته و با ساکنان محلی روابط و مناسبات خوبی ایجاد کنند. عدم دخالت شیرازی‌ها در حدیث تلخ بردگی و برده‌داری از دیگر موضوعات درخشان و قابل افتخار قابل بررسی است چراکه ایرانیان باوجود سود سرشار این تجارت ننگین هیچگاه دامن خود را آلوده این امر نمودند از این روی در بخش‌های مختلف سمینار شیرازی‌ها برخی از متفکران کنیا و تانزانیا براین موضوع مهر تأیید نهاده و از عملکرد دولت شهرهای شیرازی در پرهیز از ورود به تجارت برده به نیکی یاد کردند. آگاهی اساتید دانشگاه‌های کنیا همچون دانشگاه کنیانا و دانشگاه نایروبی از وضعیت تحقیقاتی دانشگاه‌های ایران و ابزار علاقه آنان در توسعه روابط فرهنگی و علمی بین مراکز دانشگاهی ایران و این کشور از دیگر موضوعاتی بود که توجه بیشتر مقامات وزارت تحقیقات، علوم و فناوری به این امر را طلب می‌کند. آثار باستانی پراکنده در کشورهای سومالی، کنیا، تانزانیا، زنگبار و کومور از نکات بسیار مهمی است که در طی

از کلیه شرکت‌کنندگان، به گرمیداشت نقش سخنرانان دانشگاه‌های کنیا، تانزانیا و ایران پرداخته و با حائز اهمیت شمردن این همایش در راستای گفت‌وگوی تمدن‌ها، نظریه گفت‌وگوی تمدن‌های جهانی رئیس جمهور ایران و استقبال گرم سازمان ملل از این نظریه را مدنظر قرار داده است. وی در ادامه با تکیه بر نقش شیرازی‌های مهاجر به شرق آفریقا و دستاوردهای حکومت آنها در این منطقه خواهان بررسی هرچه بیشتر این موضوع از سوی اندیشمندان گردیده است و با اشاره به روابط دیرینه فرهنگی تمدنی بین ایرانیان و اقوام شرق آفریقا برگزاری این گونه گردهمایی‌ها را موجب نزدیکی مردمان ایران و شرق آفریقا از نقطه نظر فرهنگی و اجتماعی دانسته است. آقای درگاهی در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به فعالیتهای مشترک رایزنی فرهنگی و موزه ملی کنیا در برگزاری همایش مزبور و دعوت از کلیه اندیشمندان و اقشار دانشگاهی کنیا برای بهره‌گیری هرچه بیشتر از امکانات مرکز فرهنگی ایران در کنیا به تلاش‌های دولت‌های غربی در جهانی‌سازی پرداخته است. وی در خاتمه سخنان خود با تأکید براینکه مردم کشورهای در حال توسعه در پی جهانی برپایه تفاهم، صلح و آرامش می‌باشند جملات خود را با شعر معروف سعدی شاعر بزرگ ایران به پایان رساند:

بنی آدم اعضای یکدیگرند

که در آفرینش زیک گوهرند

چو عضوی به درد آورد روزگار

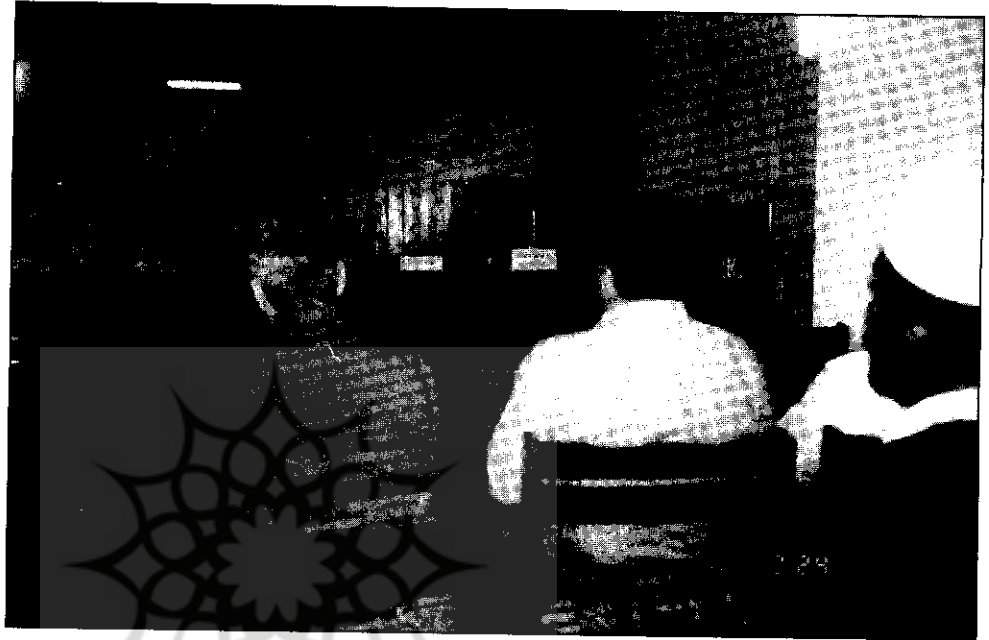
دگر عضوها را نماند قرار

همایش «نقش تاریخی ایرانی‌ها (شیرازیها) در سواحل شرق آفریقا» نتایج بسیار مثبتی به دنبال داشت. از سویی این سمینار اولین گردهمایی اندیشمندان ایران و آفریقا در ارتباط با روابط فرهنگی تمدنی مشترک مردمان این دو منطقه بود و در آن بسیاری از مشترکات تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ملت بزرگ ایران با تمدن درخشان خویش و اقوام و ملل شرق آفریقا از دیدگاهها و زوایای گوناگون مورد بررسی قرار گرفت. علاوه بر آن موضوع اقامت دیرینه شیرازی‌ها در این منطقه و تشکیل پادشاهی شیرازیها برای اولین بار به

آقای سواله، کارشناس موزه لامو در مقاله خود حضور شیرازی‌ها در این منطقه و تأسیس پادشاهی شیرازی‌ها که مدت چند قرن به طول انجامید را از عوامل اصلی رشد و توسعه مردمان شرق آفریقا برشمرده است و خصوصیات مشترک فعلی بین ایران و قبایل این منطقه همچون لغات، فارسی رایج در زبان سواحیلی، میراث فرهنگی مشترک، اعتقادات، آداب و رسوم و سایر خصیصه‌های فرهنگی اجتماعی موجود را یادگاری از دوره حضور شیرازی‌ها در شرق آفریقا دانسته است

آقای سواره با اشاره به نحوه پیدایش زبان سواحیلی و اهمیت فعلی آن در سطح قاره آفریقا لهجه‌های فعلی این زبان را در کشورهای مختلف شرق آفریقا برشمرده و نقش شیرازیان مهاجر را در غنای این زبان یادآور شده است

دکتر گیبه شیرازیان را عامل وحدت بخشی قبایل نواحی شرق آفریقا دانسته و برخی اصطلاحات همچون شاه (sheha) و وزیر (waziri) را که هنوز در زبان سواحیلی رواج دارد به عنوان نمونه‌ای از سلسله مراتب حکومتی قبایل تانزانیا که یادگاری از عهد حاکمیت شیرازیان است یادآور گشته است

شیرازی‌ها بنیان گشته است بازدید کردند. در اطراف این مسجد مخروبه چند سنگ قبر و چاه قدیمی وجود دارد که به گفته راهنمای محلی توسط شیرازیها در قرن سیزدهم میلادی حفر شده است و روستائیان در قدیم آب آشامیدنی خود را از این چاه‌ها تأمین می‌کرده‌اند. این مسجد و چاه‌های قدیمی مورد بررسی دقیق اساتید ایرانی قرار گرفت و آقایان دکتر خیراندیش و عرب احمدی در لایه برداری سطحی از یکی از سنگ‌های کار گذاشته شده بر دهانه یکی از چاه‌ها به خطوطی فارسی دست یافتند که نظریه احداث این ابنیه توسط شیرازیها را به قطعیت رساند و نشان می‌داد در صورت بررسی کارشناسانه و عملی می‌توان به اطلاعات باستان‌شناسی گرانبهایی در خصوص حکومت شیرازیها دست یافت.

پی‌نوشت‌ها:

۱. علاوه براینه متعلق به شیرازیها، عمارات و ساختمان‌هایی نیز در دوره پس از افول حکومت شیرازیها توسط سایر ایرانیان مهاجر احداث شده‌اند. این آثار تاریخی متعلق به شوشتریها، بلوچ‌ها و دیگر ایرانی‌ها در مناطقی همچون زنگبار، مومباسا و کیلوا به چشم می‌خورند.

برگزاری این همایش مورد بررسی علمی و کارشناسانه محققان قرار گرفت. این ابنیه تاریخی متعلق به دوران حکومت شیرازیها در شرق آفریقا در واقع بخشی از تاریخ زنده و گویای ایران زمین بوده و هریک سند پرافتخاری از خدمات نیاکان ما در دورترین نقاط کره خاکی می‌باشند. با این حال این آثار ارزشمند با کم‌توجهی مسئولان فرهنگی ایران مواجه شده‌اند و شاید دلیل این امر نیز تا حدودی بی‌اطلاعی آنان از وجود این ابنیه ارزشمند در شمال شرقی، شرق و جنوب آفریقا باشد. از این روی بسیار بجا و مناسب است که این آثار تاریخی مهم که به سبب رطوبت بالای هوای این مناطق در حال فرسایش تدریجی می‌باشند و دولت‌های آفریقایی نیز کمبود بودجه را مانع اصلی در تعمیر این ابنیه می‌دانند، از سوی دست اندرکاران سازمان میراث فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و سایر نهادهای دست‌اندرکار، مرمت و بازسازی شوند. تعمیر این عمارات که هریک یادگاری از حضور هزار ساله ایرانیها در این بخش از جهان می‌باشند مطمئناً دستاوردهای مهمی بدنبال خواهند داشت و باتوجه به آنکه سالانه هزاران گردشگر غربی از این آثار بازدید می‌کنند می‌توانند به عنوان اسناد ارزشمند حضور پرافتخار ایرانیها در شرق آفریقا به جهانیان معرفی شوند.

شایان ذکر است اساتید ایرانی شرکت کننده در این همایش پس از خاتمه آن با سفر به شهر بندری مومباسا از روستایی به نام شیراز در هفتاد کیلومتری این شهر و مسجدی تاریخی در این روستا که گفته می‌شود توسط

